

Remissyttrande från Bjuvs kommun till Utbildningsdepartementet gällande förbättrat stöd i skolan (SOU 2025:44)

Utredningens anslag

Bjuvs kommun ställer sig positiv till utredningens anslag med en tydlig vilja att införa ett tredelat stödsystem inspirerat av "Response to Intervention" (RTI) i lågstadiet. Tanken som framförs i utredningen är att alla elever ska få en stabil grund i klassundervisningen genom stöd och stimulans (nivå 1), och att de som ändå halkar efter tidigt snabbt ska få stödundervisning i mindre grupp (nivå 2), innan det till sist sätts in särskilt stöd för de elever som har de mest omfattande behoven (nivå 3). Bjuvs kommun ställer sig positiv till utredningens förslag till stödsystem då RTI-modellen har visat sig kunna fånga upp elever i tid och stötta dem i läsning, skrivning och matematik.

6.1 Bestämmelserna om extra anpassningar ska avskaffas i samtliga skolformer

Bjuvs kommun delar utredningens uppfattning att nuvarande regler för extra anpassningar inte har fungerat som avsett. I stället har de lett till ett orimligt stort antal individuella insatser inom en och samma klass – en överdriven individualisering som i vissa fall till och med kan försämra kvaliteten på undervisningen. Därför anser utbildningsförvaltningen att regelverket för extra anpassningar behöver ses över, särskilt med tanke på de missförstånd som uppstått. Ett exempel är förväxlingen mellan kompensatoriska stödinsatser (ofta inom ramen för ledning och stimulans) och extra anpassningar, där syftet med extra anpassningar är att undvika att eleven riskerar att inte nå kunskapsmålen.

Bjuvs kommun instämmer även i att det finns en tydlig gränsdragningsproblematik mellan extra anpassningar och särskilt stöd. Dessutom håller förvaltningen med om att vissa insatser som idag klassas som extra anpassningar – exempelvis specialpedagogiskt stöd – ligger utanför det ansvar som åligger läraren i den ordinarie undervisningen. Däremot uppfattas förslaget att helt avskaffa extra anpassningar som väl drastiskt, och det riskerar att leda till alltför stora och ingripande förändringar i skolans verksamhet.

Bjuvs kommun ifrågasätter utredningens antydning om att skolan alltid måste ha genomfört extra anpassningar innan det är möjligt att utreda behovet av särskilt stöd. Kommunen menar att utredningen utelämnat den del av bestämmelserna (3 kap. § 7) som tydliggör att det redan idag är möjligt att initiera en utredning om särskilt stöd utan att först ha prövat ett stort antal extra anpassningar.

6.2 Garantin för tidiga stödinsatser och nationella prov i årskurs 3 ska avskaffas.

Bjuvs kommun stödjer utredningens förslag om att avskaffa de nationella proven i årskurs 3.

Kommunen instämmer även i bedömningen att garantin för tidiga stödinsatser inte har fungerat som tänkt. Den har inte lett till att fler elever får stöd under de första skolåren, utan har snarare inneburit en ökad administrativ börda för lärarna, utan tydliga resultat för elevernas utveckling och lärande.

Samtidigt vill Bjuvs kommun påpeka att garantin är en relativt ny reform. Först under de senaste åren har skolorna börjat förstå hur materialet kan användas effektivt och hur skolan bör agera när elever inte når upp till förväntade kunskapsnivåer. Därför menar kommunen att det är för tidigt att avveckla garantin innan en ordentlig utvärdering har genomförts nationellt.

Bjuvs kommun lyfter också att de obligatoriska bedömningsstöden har varit svåra att implementera. Regelverket upplevs som komplicerat, och liknande begrepp inom andra delar av skolan har skapat förvirring. Dessutom uppfattas stöden som varken tillräckligt träffsäkra eller enkla att administrera. I stället för att avskaffa garantin helt, anser kommunen att det vore mer konstruktivt att åtgärda dess brister.

6.3 Alla barn och elever ska kunna följa undervisningen

Bjuvs kommun ser positivt på utredningens förslag att begreppet "följa undervisningen" förs in i 3 kap. 2 § första stycket i skollagen. Det tydliggör att den ledning och stimulans som ges inom utbildningen ska utformas så att den förebygger behov av ytterligare stöd och gör det möjligt för alla elever att delta i och följa undervisningen, vilket är i linje med ***Kunskap för alla – nya läroplaner med fokus på undervisning och lärande (SOU 2025:19)***.

Bjuvs kommun välkomnar också att utredningen lyfter fram vikten av att läraren, i sin undervisning, både fattar beslut om och genomför olika stödjande arbetsmetoder, samt att det finns behov av vägledning i detta arbete. Det är särskilt positivt att utredningen tydligt fokuserar på att eleverna ska utveckla kunskaper i ämnen och ämnesområden.

När det gäller elever som behöver stödinsatser som inte omfattas av stödundervisning eller särskilt stöd, ser Bjuvs kommun en risk i utredningens formulering att specialpedagoger eller speciallärare ska kunna delta i undervisningen för att stödja enskilda elever. Det finns en oro för att deras kompetens då riskerar att reduceras till en extraresurs i klassrummet, snarare än att användas strategiskt för att utveckla undervisningen och elevhälsoarbetet. Detta förstärks av utredningens betoning på att lärarens tid i första hand ska ägnas åt undervisning och direkt arbete med eleverna.

Bjuvs kommun instämmer i att specialpedagoger och speciallärare har en viktig roll i att ge vägledning till lärare, men betonar samtidigt att även andra professioner inom elevhälsan kan behöva vara delaktiga i detta stödarbete.

Bjuvs kommun ser positivt till den föreslagna omformuleringen av skollagens 3 kap. 2 §, där innehållet i undervisningen lyfts fram tydligare och fokus inte enbart ligger på bedömning och betyg.

6.4 Standardiserade tester införs för att uppmärksamma elever med stödbehov.

Bjuvs kommun delar utredningens syn på vikten av att tidigt identifiera elever som är i behov av stödinsatser.

Bjuvs kommun ställer sig positiv till utredningens förslag om att standardiserade tester införs för årskurs 1, 2, 3, 5 och 8 i syfte att så tidigt som möjligt identifiera elever i behov av stöd i läs-, skriv, och matematikutveckling, och att skapa mer likvärdiga bedömningar över landet. Kommunen ställer sig dock frågande till att årskurs 4, 6 och 7 ej föreslås genomföra standardiserade tester.

Även om utredningen framhåller att de standardiserade testerna ska vara enkla att genomföra och följa upp, framgår det inte tydligt hur mycket dokumentation och hantering som kommer att krävas, särskilt med hänsyn till vilken årskurs testerna genomförs i. Tidsåtgången är också oklar. Ett exempel i utredningen beskriver att "vid elevens första mottagande i skolan i årskurs 1 och 2 är det viktigt att läraren möter varje elev enskilt för att kunna avgöra hur långt eleven kommit i sin språk- och kunskapsutveckling", och att dessa tester därför bör kunna genomföras individuellt eller i mindre grupp tillsammans med läraren.

Mot bakgrund av utredningens förslag gör Bjuvs kommun bedömningen att antalet obligatoriska tester troligen kommer att öka jämfört med idag. Det är därför viktigt att ta hänsyn till den arbetsbelastning detta kan medföra för både elever och personal.

Bjuvs kommun vill särskilt beakta att många skolhuvudmän idag använder digitala screeningverktyg för att uppmärksamma elever med stödbehov. Dessa verktyg bidrar till att minska den administrativa bördan genom funktioner så som automatisk rättning, analysstöd, filtrering av resultat samt aggregering till skolenivå och huvudmannanivå. Många skolhuvudmän har även integrerat dessa verktyg i sina digitala kvalitetsledningssystem. Vid införande av standardiserade tester bör särskild hänsyn tas till redan tillgängliga digitala screeningverktyg, exempelvis att testerna görs tillgängliga för leverantörer av nuvarande digitala screeningverktyg.

6.5 Stödundervisning införs som en ny stödform

Bjuvs kommun är i grunden positiv till förslaget om stödundervisning, särskilt att den ska kunna ges snabbt, vara flexibel och baseras på identifierade behov kopplade till ämnenas syfte och innehåll. Det är också bra att utredningen tydliggör lärarens ansvar i den ordinarie undervisningen innan stödundervisning blir aktuell.

Samtidigt lyfter Bjuvs kommun även risker med förslaget. Eftersom stödundervisningen enligt utredningen inte är frivillig, och eleven förväntas delta, uppstår frågor om hur skolan ska agera om eleven inte vill lämna klassrummet. Utredningen tar inte tillräcklig hänsyn till forskning som visar att särskiljande stödinsatser kan skapa känslor av utanförskap, stigmatisering, låg motivation och sämre självkänsla. För vissa elever kan detta motverka intentionen med stödet.

En annan risk rör begränsningen till högst tre ämnen per termin och två månader åt gången. Elever med bredare stödbehov riskerar därmed att tappa undervisningstid och klassgemenskap, beroende på hur skolan organiserar stödundervisningen.

Studiero och kontinuitet kan också påverkas negativt om elever rör sig in och ut ur klassrummet i olika ämnen.

Bjuvs kommun påpekar att dagens regelverk redan möjliggör intensiv undervisning i form av extra anpassningar under kortare perioder, ofta 4–6 veckor, utan krav på särskild utredning. Många skolor använder redan detta arbetssätt.

Förslaget att stödundervisning ska kunna ges i samtliga ämnen och i alla obligatoriska skolformer innebär höga krav på skolans organisation, bemanning och rektorns möjligheter att sätta samman grupper utifrån elevernas ålder, mognad och behov. Även om stödundervisning enligt förslaget ska starta snabbt (inom 1–2 veckor), kan dessa krav göra det svårt att genomföra i praktiken.

Bjuvs kommun är även tveksam till att läraren endast ska behöva göra en kort anteckning för att planera och utvärdera stödet. Utan dokumentation om tidigare stödsatser finns risk att insatserna inte matchar elevens behov. Om dokumentationen tas bort kan det i stället krävas muntliga överlämningar, vilket tar tid från undervisningen.

Bjuvs kommun tolkar att stödundervisning till viss del motsvarar dagens extra anpassningar utanför klassrummet, medan individuellt stöd inom klassrummet i stället kommer att ingå i ett breddat begrepp "ledning och stimulans", utan dokumentationskrav. Det är dock oklart hur mycket detta förändrar lärarens vardag, då individuellt stöd fortsatt behöver ges – även om det inte längre ska dokumenteras.

Utredningens användning av begreppet "färdighetsämne" kritiserar, eftersom det inte är tydligt definierat, vilket kan skapa tolkningsproblem.

Slutligen betonar Bjuvs kommun att även om dokumentationsbördan minskar när extra anpassningar tas bort, får det inte leda till att andra administrativa uppgifter tillkommer och därmed ökar lärarnas totala arbetsbelastning.

Bjuvs kommun vill särskilt lyfta utredningens förslag om att kravet på "särskilda skäl" för att placera en elev i särskild undervisningsgrupp eller i enskild undervisning tas bort. Tidigare har rektorer behövt visa exempelvis att eleven har en funktionsnedsättning eller att andra stödsatser redan har prövats utan önskat resultat. I det nya förslaget räcker det att elevens behov motiverar åtgärden. Detta kan innebära en ökad flexibilitet och snabbare möjlighet att hitta fungerande lösningar för elever som har svårt att klara undervisningen i klassrummet. Samtidigt ser Bjuvs kommun en tydlig risk att sänkt tröskel leder till att elever som upplevs som utmanande i undervisningen i högre grad flyttas till särskilda grupper. Det finns också en risk att sådana lösningar blir långvariga snarare än tillfälliga, vilket kan motverka principen om inkludering.

Bjuvs kommun instämmer i att stödundervisning bör följas upp och utvärderas nationellt efter införandet.

6.6 Utredning av en elevs behov av särskilt stöd och hur särskilt stöd ska ges

Bjuvs kommun ser positivt på förslaget att förtydliga kopplingen i skollagen mellan anmälan om särskilt stöd och elevens kunskapsnivå i det aktuella ämnet. Bjuvs kommun har viss erfarenhet av att dagens utredningar saknar tydligt pedagogiskt fokus och en koppling till elevens möjligheter att nå betygs- och bedömningskriterier. Det finns dock en osäkerhet kring konsekvenserna av att nuvarande exempel i 3 kap. 7 § skollagen, som beskriver när behov av utredning kan uppmärksammas, föreslås tas bort.

Vidare instämmer Bjuvs kommun att anmälan till rektor ska ske skriftligt.

Bjuvs kommun ställer sig positivt till att utredningen föreslår att specialpedagog och speciallärare alltid ska samrådas vid utredning av en elevs behov av särskilt stöd. Utredningen lyfter att detta kan vara en utmaning för vissa skolor, men kommunens erfarenheter är att dessa professioner redan idag är centrala i både kartläggning och pedagogisk bedömning, ofta i komplexa ärenden som kräver tvärprofessionell samverkan.

Bjuvs kommun instämmer i de konsekvenser om en ökad arbetsbelastning för specialpedagoger och speciallärare som utredning beskriver. Kommunen bedömer att förslagen kan innebära en risk i att specialpedagoger och speciallärare inte kommer att hinna med arbetsuppgifter som handlar om tillgängliga lärmiljöer för elever med olika funktionsnedsättningar, förebyggande arbete där ett specialpedagogiskt fokus behövs samt att vara en del i skolans systematiska kvalitetsarbete.

6.7 Elevens stödbehov ska styra om en elev ska ges undervisning enskilt eller i särskild undervisningsgrupp.

Bjuvs kommun ställer sig positiv till detta.

6.8 Anpassad studiegång får bara ges i sista hand.

Bjuvs kommun bedömer att förslaget i sak överensstämmer med nuvarande lagstiftning, där anpassad studiegång endast ska användas när andra former av särskilt stöd inte i tillräcklig grad kan anpassas till elevens behov. Den föreslagna lydelsen uppfattas dock som ett välkommet förtydligande som gör innebörden mer lättillgänglig och tydlig.

Det är också mycket positivt att det i förslaget betonas vikten av att elev och vårdnadshavare får information om vad ett beslut om anpassad studiegång kan innebära. Bjuvs kommun delar utredningens uppfattning att anpassad studiegång bör följas upp på nationell nivå.

Samtidigt vill Bjuvs kommun lyfta risken att särskiljande stödåtgärder, som placering i särskild undervisningsgrupp, tenderar att bli mer långvariga än nödvändigt.

Bjuvs kommun ser även utmaningar för huvudmän och rektorer i att organisera stödundervisning enligt förslaget, särskilt i kombination med införandet av förstärkt undervisning. Slutligen instämmer Bjuvs kommun i behovet av att vidare utreda en eventuell reglering av klass- och gruppindelning inom skolväsendet.

Ikraftträdande

Ändringarna i skollagen och skolförordningen föreslås träda i kraft den 1 juli 2026 och ska tillämpas från och med utbildning som startar höstterminen 2028.

Bjuvs kommun bedömer att de många förslag som riktas mot grundskolorna kommer att få stor inverkan på verksamheten, med omfattande pedagogiska och organisatoriska konsekvenser som följd.

Detta yttrande har beslutats av utbildningsnämnden i Bjuvs kommun.